

JOSEP ELIAS

CALENDARI DE FESTES I TRADICIONS D'UNA TERRA

Al llarg de l'any l'home necessita de l'esplai. Commemoracions, efemèrides, celebracions festives emplen el calendari de la nostra terra. Motius pagans, religiosos, cívics i populars donen peu a l'organització d'actes festius per l'ampla i llarga geografia d'aquesta comarca del cor de Catalunya, que té per cap i casal Igualada. Una zona on la pagesia i la indústria es donen la mà.

El treball és, encara, signe de desenvolupament, signe de progrés, tot i que també el flagell de l'atur fa estralls en alguns sectors comarcals. L'esforç col·lectiu del camp i de les fàbriques, junt al del comerç, motiva que la gent cerqui uns jorns, necessaris, d'esbarjo i de gaudi, també comunitari: aplecs, festes de barri, festes majors, i un seguit de trobades alegroies i jolives entre veïns que es reuneixen en determinats llocs i determinades dates, més o menys fixes en els annals comarcals, i fan que l'esperit del poble conservi vives les tradicions arrelades al passat, heretades de les íntimes i anteriors generacions.

tradicions i tipismes reviscolats

Vivim dies de recerca del tipisme. Hom poua en arxius i escolta amatent les experiències de la gent gran, ja que la saviesa popular ha documentat, verbalment, investigacions portades a terme sobre l'antic costumari. Records vius de temps reculats, explicacions contades pels avantpassats, testimonis gràfics d'altres èpoques reviscolen ancestrals danses, oblidats balls, velles melodies o cants de l'antigor, que conformen un ric i variat tresor folklòric.

Regirar per les golfes, espolsar baguls, unes solfes arraconades, una llibreta dels avis, un retrat..., unes ganes de recrear, tot pot servir. Tot és necessari en aquesta tasca de retornar a les essències pròpies de

cada lloc i fer-ne reviure tota la bellesa i encant.

És un renéixer, un tornar a la vida, una recuperació que pot enriquir el tarannà de la gent d'avui amb les joies d'ahir. Capdavanters dels nostres temps s'esforcen a recollir la torxa que flameja, encara, i fan foc nou sobre les cendres no esventades per les onades de modernismes, que també passaran a la història. Els resultats són positius. Aquestes perles, mal endreçades, tornen a lluir amb tota la seva esplendor al costat de les que sempre han mantingut la seva nacrada presència entre nosaltres. Les unes i les altres tenen el seu pes específic dintre la vida comarcal anoiensa.

Malauradament, però, quelcom s'ha perdut. Gloriosos passats, el vent se'ls endugué per sempre. Han quedat arraconats irreversiblement. El túnel del temps ha engolit algunes manifestacions del poble i sols en queden algunes relíquies o indefinits vestigis. Un lapsus massa llarg de temps les ha desconnectades de la societat actual i les fa pràcticament irrecuperables en els nostres dies.

Afortunadament, hom s'adona de la importància ètnica i sociològica que tenen les expressions d'alegria del nostre poble, junt a les actituds de pregària o d'acció de gràcies, que també configuren l'entorn humà de la nostra gent, i això fa que tradicions i tipismes reviscolin.

El sentit pejoratiu que s'havia donat al folklore (ciència del poble) va desaparèixer. El folklore va recuperant el seu prestigi i espais més notables dintre del món de la cultura i de l'espectacle. Es noten engrasadores actituds de promotors, responsables que donen una valoració més justa a les variades formes de demostració d'uns sentiments, ja sigui amb unes coreografies, unes comparses, o en altres detalls festius. També és notori l'enriquiment que experimenta el

COLITA

COLITA

bestiari fantàstic, i la família gegantera creix dia a dia.

Els amants, doncs, del tipisme tradicional sortit de la cleda comarcal i del protagonista popular estem d'enhonorabona.

antecedents igualadins

En tenim de documentats de les festes populars de la capital anoienca l'any 1340, ja que consta l'existència de trompadors. De 1399 tenim notícies escrites que la Universitat d'Igualada va llogar per cinc anys (80 sous i pagant-se ells els vestits) dos trompadors i un joglar timbaler-flabiolaire (Antoni Querol, Bernat Matoses i Pericó Steve) per «sonar» a les festes de Corpus, sant Bartomeu i les fires.

L'any 1419, en un altre contracte, s'assenyala «... per a tocar les festes de Jesu Christ, de sent Joan, de sent Barthomeu, de fira Dagualada, é de festes de Nadal, de Ninou, Daparici, de Pasqua, Quincuage-ma, é en totes professons, é en tota host o cavalcada reyal é venhial».

Trenta anys després, el 1449, els trompadors i timbalers havien de «sonar» a les festes següents: «De la Concepció de la Verge Maria, Nativitat del Senyor, Epifania, Circumcisió, Santa Maria de Febrer, Pasqua de Resurrecció, Pascua de Pentecostès, Ascensió del Senyor, Corpus Christi, Santa Maria d'Agost, Sant Bartomeu, en les fires i Tots Sants».

L'any 1468, durant la guerra contra Joan II, es van suspendre les alegries de Carnestoltes. El 3 de febrer de 1566 va publicar-se una crida de Carnestoltes, si bé les festes no es van fer a causa d'una gran sequera.

El Consell Municipal d'Igualada, el 22 d'agost de 1610, «prohibeix de ballar sardanes a la plaça, però de cap manera en divendres perquè en dit dia tingué lloc la mort —passió de Nostre Senyor Jesucrist— i que no se balli sinó de dia i no de nit».

De 1852 trobem en lletra impresa a Igualada una àmplia referència a la festa dels sants Innocents, avui totalment desapareguda del costumari local.

Això pot donar-nos una idea del calendari festiu igualadí en els segles passats.

balls, comparses, dracs, entremesos

Normalment, tots els pobles de la comarca celebren les festes tradicionals de Catalunya, amb més o menys solemnitat, i segueixen els cicles propis de l'any: Cap d'Any, Reis, Carnestoltes, Setmana Santa, Sant Jordi, Roser de Maig, Sant Joan, Corpus, festes majors (juliol i agost), Tots Sants i Nadal.

Resulta però, difícil fer-ne una relació puntual i extensa de totes i cada una. Volem deixar constància dels principals elements folklòrics que configuren el tresor tradicional de la comarca d'Anoia, molts es reuneixen en una cercavila que té lloc per la Festa

Major d'Igualada, acte que dona més relleu típic a la festa de Sant Bartomeu.

Tot i que hem intentat posar-la al dia, la relació pot ésser incompleta. En tot cas, pot pecar més per defecte que no pas per excés.

Dracs: drac d'Igualada (1981), drac de Gralla (1983), dracs de Pal de la Font Vella (1983), drac de Colònies (1985), drac de Santa Margarida de Montbui, nucli antic (1984), drac de Vilanova del Camí, drac de la Llacuna (1982), drac de Gresca Fresca, de Capellades (1983), drac de la Pera amb Patinet (Capellades), drac de Sant Martí Sesgueioles.

Altre bestiar: gall boig de Bolic-Bullanga (1984), elefant dels Montserratins (1982), cuques del Col·legi Mestral (1986), cuques del Casal d'Estiu, barri de Montserrat (1983), cuca de Copons (1978).

Diables: d'Igualada, de Santa Margarida de Montbui.

Nans: d'Igualada, «víkings» (Igualada), nans de Capellades.

Gegants: d'Igualada (Ciutat, Poble Sec, barri Font Vella, carrer de Sant Ignasi, dels Maristes, dels Escolapis), Vilanova del Camí, de Sant Maure (Santa Margarida de Montbui), de la Pobla de Claramunt, de Capellades, de Vallbona, de Sant Martí Sesgueioles, de Copons.

Bastoners: de Masquefa, de Copons.

Grallers: d'Igualada.

Tunes: Col·legi Jesús i Maria, Escola d'Adoberia.

Majorettes: de Calaf, de la Llacuna, de Vilanova del Camí.

Esbarts folklòrics: Agrupació Folklòrica Igualadina, La Cèrvola de Sant Martí de Tous, de Jorba, de Santa Margarida de Montbui, de Calaf, de Capellades.

Danses populars: cercolets (Igualada), ball de cres-pelles (Òdena), ball de faixes (Sant Martí de Tous), mestradansa calafina (Calaf), ballet de Déu (els Prats de Rei), ball del roser (Vallbona).

calendari actual

Diada de Cap d'Any

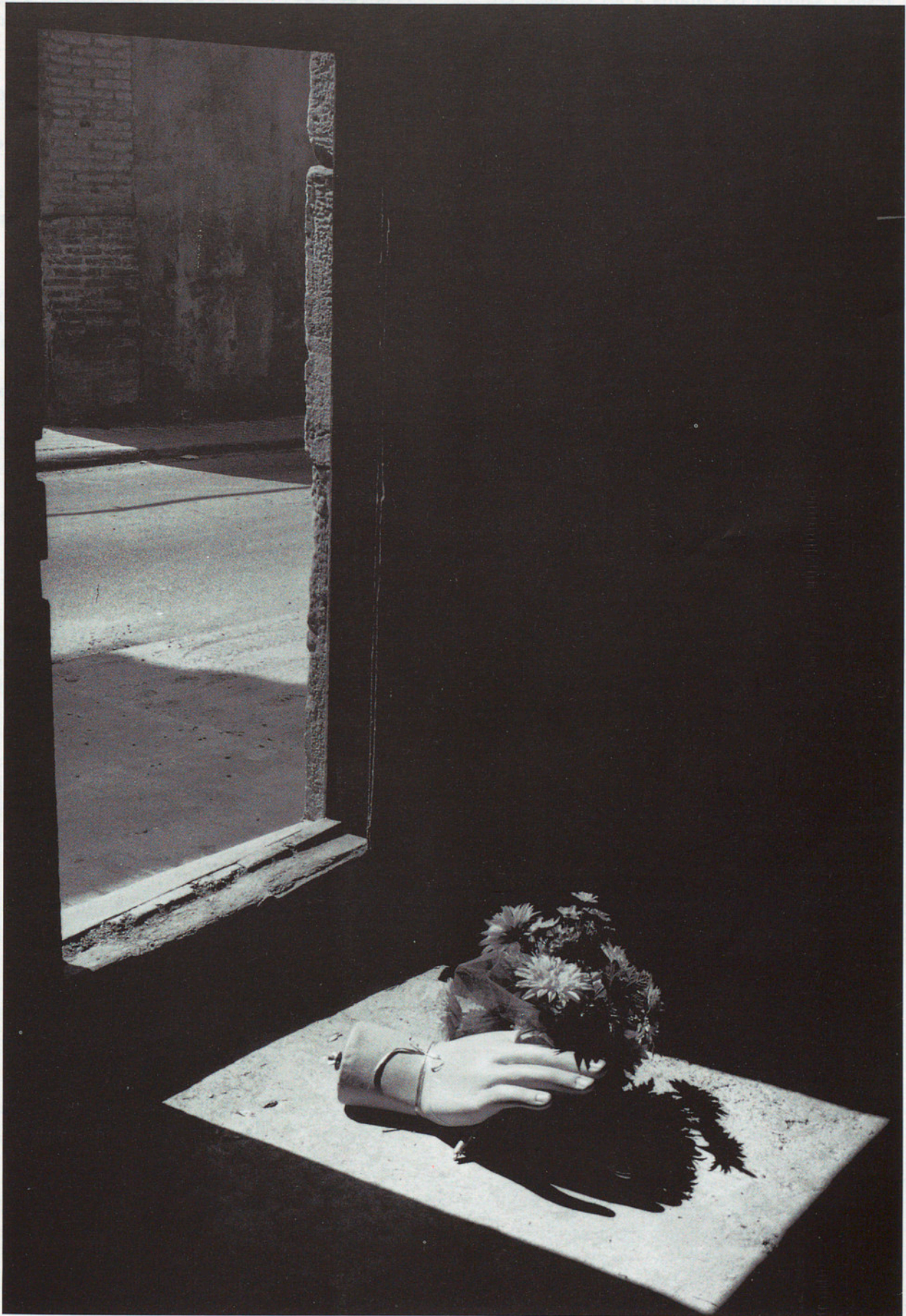
També coneguda per Ninou. A Igualada se celebra amb àpats familiars, després d'haver acompanyat la quitxalla a portar la carta als Reis Mags d'Orient que en nom seu rep el patge Faruk.

A la Tossa de Santa Margarida de Montbui, a la nit, se celebra la missa de Cap d'Any.

Reis

Des de la vigília és jornada de màxima il·lusió per a xics i grans. A Igualada, amb l'arribada i cavalcada dels personatges reials i tot el llarg seguici que, de forma espectacular i potser única, lliuren personalment pujant per balcons i finestres milers de paquets, joguines i regals. Nota típica de la festa és el llançament d'una gran quantitat de quilos de caramels.

A la Torre de Claramunt, els Reis arriben a la Torre Baixa i a Vilanova d'Espoia.

COLITA

A Sant Martí Seseuioles, els Mags fan l'adoració de l'infant Jesús i saluden els infants a les escoles. Un costum que s'havia deixat de banda fa més de vint anys.

A la Llacuna, els Reis van acompanyats de *majorettes*, timbals, pastorets i torxes.

A Carme, els senyors d'Orient, reparteixen les joguines que els nens han demanat al patge Faruk el dia de sant Esteve.

La festa dels Reis també se celebra a Capellades.

A Santa Margarida de Montbui, els reials personatges arriben a l'església parroquial, on fan l'adoració de l'Infant, saluden els nens, i després reparteixen les joguines i els obsequis.

El dia 6, a Igualada, mentre la quitxalla gaudeix dels jocs i regals, al passeig Verdaguer té lloc la fira de Reis, datada l'any 1373, segons una institució feta per Pere III. Aquesta solemnitat dóna pas a l'acostumat concert de cant coral.

Setmana dels Barbuts

Dedicada als sants ermitans. A Santa Margarida de Montbui honoren el seu copatró, sant Maure.

A la Llacuna, fan la festa de sant Antoni abat, amb la benedicció de cavalleries i tortell de la diada. A Piera celebren els Tres Tombs.

A Igualada, l'antic gremi dels traginers celebra la festa del seu patró, sant Antoni del porquet, assistint a l'ofici solemne a la basílica de Santa Maria. Els típics Tres Tombs, que és l'acte amb més poder de convocatòria popular, actualment no tenen data fixada, ja que depèn de l'acord pres amb altres gremis d'altres poblacions per tal d'intercanviar participacions més espectaculars.

Els Tonis donen a la seva festa un tipisme molt arrelat entre la gent de la tralla que l'ha sabut conservar al llarg dels segles i que l'ha mantinguda fins i tot en èpoques de persecució religiosa. Cal esmentar el toc de la música de la Patera en la cerimònia de portar les banderes al balcó mentre es reparteix coca i mistela. Des de fa pocs anys, ha sorgit la figura de la pubilla i les seves dames d'honor.

La cavalcada dels Tres Tombs segueix un itinerari fix que acaba a la plaça de l'Ajuntament, on tenen lloc la benedicció i el repartiment de pa beneït als animals. Tot seguit es fa la clàssica rifa d'un porc. La diada es completa amb altres actes populars, entre els quals destaca el ball de crespelles.

El dia 20, els veïns del carrer de Sant Sebastià, d'Igualada, honoren el seu patró amb una celebració eucarística. El sant també és honorat a Capellades, Òdena i a Sant Martí de Tous, on es balla el ball de faixes.

A Copons se celebra la festa major d'hivern, amb el vot del poble a sant Sebastià, que es renova cada any. També hi té lloc el ball de crespelles.

A Vilanova del Camí se celebra també la festa major d'hivern, amb la fira de Sant Hilari.

La Candelera

A la Tossa de Montbui i a moltes esglésies d'Igualada i comarca, té lloc la benedicció de les candeles, i l'endemà, diada de sant Blai, es fa la benedicció de fruites.

A la Pobla de Claramunt se celebra l'anomenada fira de la Candelera.

El dia 5, feste de santa Calamanda, patrona de Calaf, hi té lloc la festa major d'hivern.

Per sant Valentí es fa un aplec a la capella, a dos quilòmetres de Sant Martí Seseuioles, amb missa i cant dels goigs.

Carnestoltes

El dijous gras se celebra a les escoles amb sortides al camp i també per grups, famílies que fan la típica menjada de truites, botifarres i coques, com a començament del cicle de Carnaval.

A Igualada s'ha reviscolat la rua i el ritual propi de la concentració de disfresses.

A Capellades fan xocolatada. A Carme, l'Ajuntament rep Pompis III. A Copons hi ha una desfilada de disfresses i el ball de la patacada, celebrat en el món rural des del segle XVIII. A la Pobla de Claramunt, el Carnestoltes té caire escolar, amb cercavila i cremada del personatge. A Vallbona, la colla Dic, Duc, Fac, geganters, fan cercavila, xocolatada, arribada del Carnestoltes amb carrilet, ball, concurs de disfresses i cremada de tan popular personatge. A Vilanova d'Espoia, el Carnestoltes és a càrrec del Centre Recreatiu i Cultural. A l'Espelt fan concurs de disfresses i rifes de sorpresa amb la cremada del Carnestoltes. El barri de Sant Genís, de Jorba, fa la cremada de la figura, un suca-mulla, i ball. A Calaf, el Carnestoltes es fa a l'escola. El Grup d'Infants del Casal també celebra la diada. El ninot fet pels escolars és jutjat i cremat i es reparteix xocolata i coca. A la Llacuna es fa un pregó i la quitxalla es disfressa.

Festes de l'arbre

Per aquest temps tenen lloc les anomenades festes de l'arbre, que se celebren a Igualada amb la participació de totes les escoles, i també a Santa Margarida de Montbui (nucli antic), a Vilanova d'Espoia i a Sant Martí Seseuioles. Amb aquest motiu es planten arbres arreu i se celebren altres actes dins la campanya de «Catalunya, cara neta».

Festa de sant Gabriel

A Veciana celebren la diada del patró del poble amb actes a l'esplanada de l'església: sardanes, danses, missa i cant dels goigs.

Quaresma

La festa de sant Josep esta molt arrelada a Catalunya, encara que per l'actual calendari laboral, sofreix intermitències en la seva celebració. Amb tot, el plat típic de la diada se segueix fent a les pastisseries i a les cases, ja que la crema sol agradar a tothom.

El temps postconciliar ha fet minvar el rigor d'a-

COLITA

quests dies que comencen el Dimecres de Cendra amb la cerimònia de la imposició de la cendra, que té lloc a moltes esglésies de la comarca. Divendres, a Igualada, hi ha la funció del Miserere, en honor del Sant Crist.

Les cerimònies de diumenge de Rams, dijous i divendres sant, es continuen celebrant a totes les parròquies, junt amb les de la vetlla pasqual i la cerimònia del foc nou.

Per Pasqua, al toc de l'Al·leluia, surten les caramelles que durant uns dies fan sentir les seves veus. Tenim constància de les d'Igualada, la Llacuna (Cor la Cuitora), Santa Margarida de Montbui, Piera (barri dels Gats), Vilanova d'Espoia (masies la Serra), Jorba, Santa Maria del Camí, Argençola, Porquerisses, Rubió, l'Espelt i Òdena. Al barri de Sant Pere d'aquesta vila, el grup de MIJAC fa unes representacions de la Passió durant el temps de Quaresma.

El dilluns de Pasqua és dia de sortides al camp i aplecs. El de la sardana té lloc a can Macià, Òdena, organitzat per l'Agrupació Sardanista d'Igualada. A la Poble de Claramunt es fa l'aplec del Xaró.

Dimarts de Pasqua se celebra la festa del Sant Crist d'Igualada, festa local que commemora un fet miraculós del 20 d'abril del 1590: ofici i processó.

Sant Jordi i primavera

El 23 d'abril és la festa gran de Catalunya. Festa del llibre, de commemoracions arreu de la comarca, que s'allarguen fins a la festa de la Mare de Déu de Montserrat.

En aquests mesos primaverals tenen lloc la festa major d'Òdena, la festa major de primavera a Massana (repartiment del pa de Sant Marc), la segona festa major de Piera (Sant Crist), l'aplec de Bonnans, l'arrossada a la plaça Major de Santa Margarida de Montbui. A Calaf tothom va a l'ermita de Sant Sebastià. A Castellolí és festa major. En honor de sant Isidre es fa la festa major de Sant Pere de Vims (Veciana). Durant el mes de maig es fan les festes del Roser a l'Espelt, a la Tossa de Montbui i a Vallbona. Per l'Ascensió fan festa major a Rubió, on es reparteixen panets beneïts. Anotem també la festa dels caçadors a Calaf, l'aplec de la Sala (Jorba), l'aplec del castell de Sant Pere de Màger (la Llacuna), l'aplec de Pierola a la plaça del Roure (els Hostalets de Pierola), les festes del barri de les Arpies (Piera), amb garlandes, cercavila, ofici i benedicció de coques. El Bruc celebra la festa del Timbaler.

Corpus i Sant Joan

Per aquestes dates se celebra una festa religiosa des de 1350. En molts llocs és temps de primeres comunions. Les celebracions han perdut molt del seu contingut, ja que la diada acostuma de ser laboral. Es feien oficis, processons, catifes de flors. A Igualada, des de fa uns anys, es fa ballar l'ou al brollador de la plaça de Pius XII.

A Piera tenen lloc les festes del barri dels Gats i del barri Unificat (ases i podrits). A Santa Margarida de Montbui fan festa al barri de Vista Alegre.

La flama del Canigó es distribueix a molts pobles de la comarca on es fan focs i revetlles populars. A Igualada té lloc un espectacular correfoc.

Anotem per aquestes diades les festes del carrer de Santa Teresa i del Bruc del Mig. La Setmana de Jovenut dels Hostalets, la festa del barri de Sant Pere a Òdena, les festes de carrer dels barris de Capellades (Bledes, Ruc, Gegant, Ninot i les Places).

Dintre d'aquest cicle cal parlar també de la festa de sant Antoni de Pàdua, patró del gremi dels blanquers d'Igualada. Es fan actes organitzats per la Dena.

Cicle d'estiu

Podem dir que comença amb la festa de sant Cristòfol, que inclou la benedicció de cotxes a Igualada i a Calaf.

Durant els mesos d'estiu la comarca viu el temps de les festes majors. Carrers, barris i viles fan festa grossa: festes del barri de la Pau, a Vilanova del Camí; festes del passatge de la Tossa i carrer Bruc, del barri dels Set Camins i del barri de Fàtima, a Igualada; a Piera, festes del barri de les Guineus; a Carme, antigament es ballava el ball dels càntirs; a Masquefa, festa major en honor de santa Magdalena, la coral L'Alzinar canta els goigs i també hi ha gegants, grallers, bastoners i sardanes; per sant Jaume, festa major als Hostalets de Pierola; festes majors a Santa Margarida de Montbui (Mudi antic), a Santa Maria del Camí, a can Claramunt (Piera), a la Llacuna (aplec Font Cuitora), a Jorba (cursa popular), a Vilanova d'Espoia (ball de rams), els Prats de Rei, Castellfolli de Riubregós, Santa Margarida de Montbui (gegants), a Capellades, a Copons, Rofes, el Bruc, Veciana, Sant Martí Sesgueioles (diada de la bicicleta), Vallbona i Igualada (exhibició castellera), el barri del Poble Sec (Igualada), Sant Genís (Jorba), Vilanova del Camí, la Poble de Claramunt, Collbató (en honor de sant Corneli), Piera.

També cal fer esment de les commemoracions de la Diada de Catalunya, l'Onze de Setembre.

Durant la tercera setmana d'aquest mes té lloc a Igualada la tradicional i molt concorreguda Fira de Setembre, amb un reguitzell d'actes: ofrena dels fruits del camp; hereus i pubilles dels pobles de tota la comarca; una personalitat fa el pregó, pronunciat l'any 1984 per l'igualadí Antoni Dalmau i Ribalta, president de la Diputació.

Sant Miquel és el patró d'Orpí: festa major pels verals de Santa Càndia.

Tardor

Un cop feta la verema entrem en el temps de tardor. La festa de la Mare de Déu del Roser, venerada a la capella d'Igualada, enceta aquest cicle.

Festa de la Mare de Déu del Pilar, patrona de la

COLITA

Guàrdia Civil. El barri de la Font Vella d'Igualada, des de l'any 1854 la té per advocada. Festes en honor seu. Després d'un reviscolament han tornat a quedar sols en una celebració religiosa.

El 18 d'octubre és la festa de sant Lluç, patró dels artistes. A Igualada s'ha retrobat el costum de celebrar anualment la seva diada.

Per sant Antoni M. Claret, teixidor que treballà a Igualada, en celebren la festa el gremi tèxtil i el del gènere de punt.

El primer de novembre, festa de Tots Sants, és la típica diada de les castanyades, venda de panellets i visita als cementiris, és avançada de la diada dels Difunts (dia 2).

El dia de sant Martí fan festa a Albarells, Carme, Sant Martí Sesgueioles i a Sant Martí de Tous. En aquesta localitat és el dia que se sol fer el guardonat i original ball de faixes.

Els músics i cantors honoren la seva patrona, santa Cecília, el dia 22.

Les modistes i els cecs lloen, el dia 13 de desembre, la seva patrona santa Llúcia. A Igualada se'n venera una imatge a l'església del Roser.

Cicle nadalenc

Comença amb la fira de pessebres, arbres i orna-

ments, i continua amb l'emoció de la rifa del dia 22. Recepció d'estrenes i missa del Gall, que se celebra a les parròquies i a moltes ermites. En sortint, se solen fer moltes torronades.

El dia de Nadal és la festa religiosa i familiar per antonomàsia, dia d'àpats, bona taula, torrons, neules i cava. La quitxalla diu la dècima i fa cagar el tió. Representacions dels tradicionals *Pastorets* a Igualada (més de vint-i-cinc anys seguits) i els espectaculars de Calaf.

Es paren pessebres a les llars, i pessebres vivents a Òdena, els Prats del Rei, etc. Sant Esteve, els sants Innocents i Sant Silvestre tenen també un caire propi.

El dia 26 solen fer-se concerts de nadales. El dia 28 és per a la quitxalla, amb l'arribada del patge Faruk a la capital d'Anoia. I el darrer dia de l'any és nit de gran esplendor social a l'entorn del toc de les dotze campanades.

Aquest és, a grans trets, el calendari festiu de la comarca anoienca, que si bé té un esperit treballador, també sap dedicar uns dies a l'esplai i la gatzara.

JOSEP ELIAS I FARRÉ

Co-director Revista «VIDA...»

Bibliografia consultada

SEGURA, JOAN, Pere., *Història d'Igualada*, dos volums, E. Subirana, Barcelona, 1908.
 VICTORI I AGUILERA, FRANCESC, *Calendari folklòric d'Igualada i la seva comarca*, CECL, Igualada, 1965.
 ELIAS FARRÉ, JOSEP i MIRAMUNT CAMPS, EMILI, *Ponència Cultural*, núm. 3, Ajuntament d'Igualada, 1984.
La Veu de l'Anoia, setmanari, Publicacions Anoia, S.A., Igualada, 1985.
 Fotografies: arxiu de la *La Veu de l'Anoia*

COLITA